

DEBRECENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

A lap szellemi részét illető minden közlemény a szerkesztőség címe alatt küldendő.

Megjelen hetenként egyszer szombaton, másfél íven.

Előfizetési ár: egész évre 6 frt (12 korona), félévre 3 frt (6 korona).
Hirdetések díja: *Benn a lapban* egész oldal 8 frt, félooldal 4 frt, negyedoldal 2 frt; *a borítékon* egész oldal 4 frt, félooldal 2 frt, negyedoldal 1 frt. Többszörös hirdetésnél árendemény adatik. Bélyegdíj minden hirdetésnél külön 30 kr.

Egyes szám ára 15 krajcár.

Az előfizetési és hirdetési pénzek s a lap megrendelésére és szétküldésére vonatkozó összes megkeresések Karai Sándor tanárhoz (Rákóczy-utca 46. sz.) intézendők.

Kollegiumi alapítóinkért!

Köztudomású dolog, hogy a mi féltett kincsünket, büszkeségünk tárgyát: a debreceni collegiumot nem a fejedelmek bőkezűsége alapította, nem az állam tartja fenn. Lelkes pártfogók, tehetős hitsorsosok, egyházak, „magyar vallású” városok és községek, lelkipásztorok és tanítók, sőt tanárok, egyszerű földműves és iparos egyháztagok, azóval a protestáns anyaszentegynaz különböző állású foglalkozású tagjai hordták, gyűjtötték és rakosgatták össze s őrizgettek azokat a filléreket, a melyekből a ma már három millió reze közeledő *Ültök ország* évenkénti gyümölcsét használja fel reformált tiszántúli egyházkerületünk, a magyar baza s az evangélium s... ant reformált anyaszentegyház gyermekeinek, újabb meg újabb ifjú nemzedékének nevelése, oktatása érdekében. A hangya nem hordja nagyobb szorgalommal össze a morzsákat, a méh nem gyűjti kitartóbb buzgalommal egybe a virágok porát, mint a minő kimeríthetetlen áldozatkészséggel adta s adja ma is folyvást, sőt adni fogja, míg a reformált magyar egyház fenn fog állani, a szorgalommal gyűjtögetett vagyont egyházunk közönsége főiskolánk érdekeinek előmozdítására, anyai gonddal őrzött intézetének istápolására.

És minél inkább nő a fillérekből a vagyon, minél inkább szaporodik az önzetlen lelkű, nemeskeblű alapítók száma: annál elevenebben kellene éreznünk egy mulasztást, egy mulasztásnak szegyenét, melyet lemosni ha nem egészen késő is, de mindenesetre késett, s a melyet úgy utárna pótolni, hogy megelégtelen tekinthessünk végig a munkán, többé alig lehet.

Értem a mulasztás alatt azt a sajnálatos körülményt, melyre soha se tudok úgy gondolni, hogy a háládatlanság súlyos vádját, szegyenének égető pírját arcomon égni ne érezném; azt a sajnálatos s csak részben helyrehozható kése-

delmet, melynélfogva tekintélyesebb alapítóink, alapítványtevőink életrajza rendszeresen egybe- gyűjtve, megírva, kiadva tudtommal nincs.

Főiskolánk különböző intézeteinek évi értesítői, évkönyvei pontosan megjelennek, azokban — eddig legalább — az ösztöndíj-alapítványok hosszú sorozata szemünk előtt állott; ma már — költségkimelésből — csak az ösztöndíjat nyertek névsora van közzébe, az alapítványok külön füzetben vannak elsorolva. Ez a kimutatás — alott az alapítók egy részének egyházi létezéséről némi jele, de csak annyit, hogy igent hagyományoztak „anno” valamikor emlyi vagy annyi összegot erre vagy arra a nemes célra, különböző feltételek megszabása mellett. De hogy ki és mi volt az a nemes alapító? Hol született? hol nyugossa végső álmát? stb. stb. mindezekről ottan semmiül sem olvasunk, a minthogy annak nem is ott a helye. De hát azok a sokkal nagyobb számmal levő alapítók, kik nem ösztöndíjra hagyományoztak, hanem a kiknek adományából pl. a közszükségleti alap vagyona gyűlt, vagy a kik a jövő idő bizonytalanságaira gondolva, fél és egész újabb század felmerülő szükségeire gondoltak s fognak bizonyára még ezután is gondolni: hol találják meg életrajzuk számára azt a lapot, melyet kétségenkívül rég megérdemeltek? Ugy tudom, — hisz immár nem is lehet másként — hogy a speciális rendeltetésű alapokon kívül egyéb alapítványok ma már együttesen kezeltetnek főiskolánk pénztárában és így épen az alapítók igen megnövekedett száma tette lehetetlenné, hogy a több százra menő alapítványok megannyi külön pénztári csoportozatban kezeltessenek; ezért az elkerülhetetlen kezelési újítás az alapítóknak legfelebb csak nevét őrizheti meg a számadások lapjain. Így apránként az alapítók emléke mindinkább elmosódik. Még az élő nemzedék a maga korabeli alapítókat valamennyire csak ismeri, ha többet nem is tud

róla, annyit nem felejt el, hogy egyiknek-másiknak temetésén a collegium tanárai, tanuló ifjai mindnyájan megjelentek, a „kántus“ gyászdalokat zengett, talán még a fekete zászlót is ott lengette a szél az ősi collegium impozáns homlokzatán; az alapítvány jövedelme pedig kezdi éltetni egyik-másik tanügyi érdeket . . . de aztán többet miért tudnánk arról, a kit eltemettünk?

Van némi tudomásom arról, hogy a kérdés szóvá tétetett már egyházkerületünkben. De az eredményt még nem ismerhetjük. Épen azért nem is akarom jobban zaklatni a nem ok nélkül háborgó lelkiismeretet, csak egyszerűen kérem, javaslom, sürgetem, hogy a mi még megmenthető alapítóink életrajzi adataiból, mielőbb mentsük meg. A Borbélyok, Nagy Józsefek, Székelyek, Cseh-Szombatiak, Szártóriak, Récseyek, Rhédeyek, Degenfeldek, Palóczy-Horváthok, Czövekek, Szabó-Bethlenek emléke stb. stb., vagy a Soós Gábor, Somogyi-Hercz, Szegedi s több előszámlálhatatlan alapítványok tevőinek tisztelete nem eléggé sürgeti, kívánja-e ezt tőlünk?

Vissza kell hatolni az ősi collegium első alapítóihoz. Hisz e collegium története egy az alapítók történetével. Egybe kell gyűjteni gondosan az egyes előtörök életrajzi adatait, s ha az adatok együtt lesznek, szerencsés kezekbe kell letenni azoknak feldolgozását; aztán közre kell bocsátani az egész művet. Nem kell félnünk, hogy közönségünk közt kapós ne lenne az új mű. Sőt épen most, midőn egyházkerületünk református olvasó könyvvél kezdi ellátni népiskoláit: a nevesebb alapítók életrajzát megfelelő kidolgozásban

be lehetne és be kellene osztani ezekbe az olvasó könyvekbe; ezeket a hálás anyagokat kiválóan lehetne ott értékesíteni az ifjúságot képző, nevelő olvasmányok között. És ha a hála nem sürgetne is immár bennünket, hát sürgessen az a remélt hatás, mely ekként bizonyára újabb áldozatkészségben fog mutatkozi. Ha háládatosak nem a arnánk, nem tudnánk lenni: legyünk legalább előrelátók, gondosak. Tervszerűen, megfontolt rendszerben, alakban írjuk meg s bocsássuk közre collegiumi alapítóink életrajzát.

Silvanus.

A lelkészi hivatal megszilárdítása.

(Vége.)

A magán életbeli elzárkózottságnak megfelelő a testületi széthúzás annyira, hogy lelkészi testületről a valóságban alig lehet szólnunk, mivelhogy a lelkészeket testületté, egységes szervezetté összeverődve, egyesülve, itt és ott feltűnni, megjelenni, szólni és cselekedni, hatni, alkotni, kivenni a köteles és illő, helyesebben megillető részt a társadalom, a haza, a közműveltség érdekeinek, javának előmozdításában, soha nem látjuk. Lelkészeink, vagy ha úgy tetszik, mi lelkészek, — túlszárnyaltatva a haldó időtől s mintegy nehezelve a miért a rohanó korszak meg nem várt bennünket: míg ázsiai kénytelenül (pedig a magyarban talán semmi ázsiai sem ma má) elhatározzuk, vajon alkalmazkodunk-e a korhoz és mennyiben — nekivetjük sarkunkat a földnek és mint kemény nyaku kálvinistákhoz illik, oda kiáltjuk a világnak: „Még se mozog a föld!“ És mint haragvó Akhilles sátrairunkba visszavonulva, meghasonlunk a világgal és nagy keserűen megvetjük azt. Gunynak, szánakozásnak, kemény elítélésnek a nyilai kopognak nehéz fegyverzetünkön: de mi nem mozdulunk, nem haladunk; a

TÁRCA.

Egyháztörténelmi adatok.

VI.

Én alább írt Miskolczi Péter adom tudtára mindeneknek, a kiknek illik, hogy ámbár én Ns. Zabolcs vármegyében levő *Karász* nevű faluba oly véggel jöttem, hogy azon faluban Predikátor legyek; mindazáltal mivel Mgs. báró jobbaházi Döry Ferenc eő nagysága, mint azon falunak feleségéről Mgs. Sennyei Klára asszonyról levő potior örökös földes-ura controvertálta itt való lakásomat azon okon, hogy ezen faluban kálvinista predikátornak lenni soha szabad nem volt, Felsőes királyi resolútiók pedig illetően ujságokat történni nem engednek, a mint is mivel marháimat karászi mezőn legeltettem eő nagysága engedelmével, controvertálván idevaló predikatori létemet, eő nagysága marháimat elfoglalta, s nekem is, hogy mint predikátor ne lakjam, megtiltotta: arravalónéve én is Felsőes királyi resolútiókhoz s eő nagysága földesúri szabad jussához magamat alkalmaztatni kívánván, declarálom, hogy én tovább Karászbán mint predikátor lakni vagy functioikat véghez vinni nem kívánok; a mint is kötelezem arra

magamat, hogy legfeljebb mátfelfogva computálván, Karászból teljességgel kimegyek és semmi szin és praetextus alatt két hetek alatt nem tartózkodom. Hogyha pedig két hét alatt ki nem mennék, eő nagysága szabadságában áll tetszését követni rajtam. Ezekre nézve és ily conditióval eő nagysága is nekem marháimat visszaadta. Kiről adom ezen recognitionalis levelemet. Karász 10-a octobris Anno 1743. Miskolczi Péter m. pr. (L. S.). Coram me Ladislao Döry de Jobaháza m. pr. (L. S.). Coram me Paulo Szebeny qua Possessor Karásziensis m. pr. (L. S.). Coram me Franciscus Kis m. pr. (L. S.)

VII.

Isten áldjon meg benneteket *Karászi* lakosok!

Botházy János uram panaszkodik, hogy bizonyos esztendőig isteni szolgálatban nálatok volt, de fizetését tanításáért, közöttetek való lakásáért elhúztátok s meg nem fizettétek. Minthogy pedig az Tts Ns vármegyétől kemény comissiom vagyon az olyaténok aránt, a kik predikátorjoknak vagy mesterjeknek fizetését elhúzzák, hogy megfizettesek nekik: azon okon az alábbirt listá szerint minden gazda felyülirt Botházy uramnak harmadnap alatt megfizetni el ne mulassza, másként tudják meg, hogy executiora megyek, de a kilenc forintot ma-

merev passiva resistentia alapjára helyezkedünk mind az egész világgal szemben, mely minkei fel sem vesz. Pedig hát ez a világ, hogy vegyen tudomást azokról, a kik magok életjelt nem adnak magokról! Hogyan méltányolják munkájukat, mikor nem látják azt sehol?! Nincs az a társadalmi osztály, az a hivatal, melynek tagjairól, azoknak munkájáról a nagy közönség tudomást nem venne, mert kisebb és nagyobb körben, részleges és országos hatású hullámveréssel látja azokat dolgozni, no szó sincs róla, értenek is hozzá mindanyian, hogy világ elé állítsák magokat, munkájukat. Sokkal kevesebb képzettséggel bíró áliás emberei, tanítók, jegyzők, dijakok stb. köri, megyei, országos testületekben vannak szervezve, ehez képest köri, megyei, országos gyűléseken dolgoznak és *követelnek!* Minket még csak egy milléniumi nagy esztendő sem birt megmozdítani, hogy még csak felvessük is az eszanéjét egy országos testület szervezésének, vagy hogy megalkossuk szilárd alapokon bár az egyházkerületi egyházi értekezleteket, hol a világiak is segítségünkre volnának már. Egyházkerületi és egyházmegyei gyűlésekre azt hiszem senki nem fog hivatkozni e fejtegetéseim ellensúlyozására, mert azok míg egyfelől nem tisztán lelkészek gyűlései, másfelől főleg mint jóformán adminisztrációt végző gyűlések nem azt a munkát teljesítik, a mit a lelkészek itt sürgötti testületi működésétől várunk. Láttam aztán nagy időközökkel tartott lelkészi értekezleteket; de azokban igazán nem volt meglevevítő lélek.

Ezek az okai, hogy ha egyházi lapjaink felvetnek is egy-egy gondolatot, eszmét (vetnek pedig eleget) papíron marad mind, mert nincs hely, alkalom, a hol megvitathatnák, megfontosíthatnák. Képzhetetlenül sok hátramaradásunk van pedig ebből. Csak egy példát mondok a közel múltból. A lelkészi fizetések kiegészítéséről alkotott országos törvénynek nem lett volna szabad a lelkészek előleges tudta, országos értekezleten eszközölt megbeszélése, elfogadása nélkül megszületnie; valamint hiszem, hogy olyan értekezlet fennállása esetén az nem is ebben a formában jött volna e világra.

Könnyen elhíhetjük, hogy egy hatalmas lelkész-

testület erőteljes munkával, nagy számú erkölcsileg és szellemileg kimagasló tagokkal olyan életképességet adna a lelkészi hivatalnak, a melylyel az ellenállhatatlanul kitéphetien gyökereket verne a köztudatban. És ez lenne a lelkészi hivatal beiső, erkölcsi megszilárdítása.

* * *

Amiket a lelkészi állás kifelé, azaz törvényes intézkedés által eszközözendő megszilárdítására szükségesnek látok, azokról jól tudom, hogy míg egyfelől a közhangulat helyeslésével ma még nem találkoznak. másfelől gyakorlati kivihetőségek több akadályba, de mindenek felett a közvélemény ellenállásába ütközik; de azt is tudom, hogy a szükség, a magasabb érdek parancsoló szava elébb-utóbb elhárítja ezen akadályokat.

Két nagy horderejű, gyökeres változtatás az, mely a lelkészi állásnak súlyt adna kifelé azzal, hogy a lelkészt kivenné a közönség karmai közül, függetlenítené attól; tehát munkájában szabadabb mozgást biztosítana neki. Egyik nem új; a tiszántúli kerület értekezletén, ha jól emlékszem, Váradon terjesztette elő Ferenczy Gyula az egyházi adózás rendezése címén. Az egyházi adózást rendezni a méltányosság, igazságosság, teherviselési képesség arányában; de egyszersmind ugyanekkor a lelkészek fizetésében is rendszert, egységes elvet követni, ez olyan követelmény, melynek teljesítése előtt a fizetési mizériákban is az egyház ütközik meg maga rendelkezése felé haladásában. Mert mellözve a megélhetésért folytatott nehéz küzdelem emlegetését, fizetést úgy kapni, mint főleg Erdélyben, hol vékánként hordják be papnak, tanítónak ösztől tavaszig, ritkán megajándékozása nélkül az intelligens embernek, kit nem azt mondom, hogy elkedvetlenül, avagy még eicsuggerzi, hanem egyenesen testben-lélekben összetör az a lelketlen hajsza, mit évről-évre megújít fizetése és ezzel megélhetése ellen a presbyterium, mely minden aratás után összeül, hogy határozzon: vajjon ez évben mennyi fizetést kapjon papja, tanítója, — továbbá dolgozni ugyanazon célért, az anyaszentegyház javáért, Isten országa terjesztéséért egyiknek tudatlan, lelketlen tömeggel küszködve életét

gannak is desumalni fogom. Sign. Gyulaháza Die 7-a Decembris 1753. Substit. Szolgabíró Csuha László m. pr.

VIII.

Infrascriptus Inelytae Tabulae Regiae Judicariae Juratus Notarius vigore praesentium fateor et recognosco, quod Die 5-a Mensis Annique infranotatorum in Possessione *Széplak*, Inelyto Comitatu Bihar adjacent. virtute Gratosi Serenissimi Saxoniae Ducis Locumtenentis Regii pro parte et ad Requisitionem Clarissimi Dni *Andrea Pap Széplakiensis* Ecclesiae helveticae confessioni addictae antea, nunc *Kereszturiensis* Pastoris emanati, mihi que Praeceptorie sonantis, ac directi Compulsorialis mandati juxta subnexa „De eo Utri“ puncta sequenter peregerim Inquisitionem.

De eo Utrum?

1-o. Jelen levén a tanú az elmúlt 1768-dik esztendőben Karácsony előtt három héttel Advent második vasárnapján a *széplaki* templomban, tudja-e, hogy tiszteletes Pap András uram az angyalnak sz. Lukács evangelistánál levő ezen szavairól predikált: „*A sz. lélek száll te reád és a magasságban lakozónak ereje árnyékoz meg tégedet?*”

2-o. Jut-e tehát eszébe és tudja-e bizonyosan, hogy az angyalnak szavait magyarázni kívánván megnevezett

Pap András uram, azt a zsidó szónak — melylyel az angyal élt — értelméből világosította? És így

3-o. Letett hiti után jó lelkiismerettel vállalja meg, hallott-e azon predikációnak alkalmatosságával fertirt Predikátor uramtól valami moekos vagy káromló szót a boldogságos szent szűz, vagy pedig a sz. lélek Isten ellen? Avagy pedig csak Mojses első részének ezen szavaiból: „*Az Urnak lelke táplálja vala a vizeket*“, az árnyékozást világosítván, annak alkalmatosságával a *tyúknak példáját* is behozta és azt a sz. írás szerint magyarázta?

4-o. Midőn a múlt 1769. esztendőben akkori szolgabíró Tts Budai László uram Pap András uram ellen ezen dologban eskettetett, ha a tanút is megesketé: mondhatja e igaz lelkiismerete szerint, hogy akkor azon szókat, melyekről azon predikációból kikérdezett, szó szerint, úgy a mint nevezett Predikátor uramtól hallotta, elmondhatta volna-e, vagy pedig csak gondolomra és hozzávetve?

*Tertius Testis**: Nobilis Michael Helmei Széplakiensis, pro nunc Ecclesiae Loci Curator annorum 58, juratus, examinatus, fassus est: ad 1-um. Jelen levén

* A két első tanú vallomását, mint keveset mondót, mellőzöm.

erejét emésztő gyötrődéssel, a másoknak intelligens jó-akarátú környezet támogatása mellett, tiszteltetve alig némi kellemetlenséggel, mégis amaz szegényen, nyomorogva, ez gond nélkül, sőt nem egy helyen bőségben úszva, ez egyenesen az egyetemes egyház érdekében türethetetlen. Mert mi csoda a mi egyházunk? Egységes „*egyetemes magyarországi reformált egyház*“ (Törv. 6. §.), mely a presbyterianizmus túlhajtásában, a Geleji Katona által „*angliai mirigy*“-nek nevezett independen-tizmusban már a 17-ik században felismerve az egységben rejlő erő megtörését eredményező felbomlás veszélyét, teljes erejével küzdött annak általános elterjedése ellen, mignem az erélyes kormányzó Katona vezérlete alatt az 1646-iki szatmárnémetii nemzeti zsinaton végleg megtörte és attól fogva ha nem is szervezkedhetett egységes elvek szerint, egyetemes érvényű törvények által, soha ki nem aludt belőle az együvé tartozás gondolata, de kifejezésre jutott az 1791-iki budai zsinaton a Királyhágón inneni 4 kerület egyetemes gyűlésében, mignem az 1734-ik évi bodrog-kereszturi első egyetemes összejövetelből (generális konvent) kiindulva, melyet épen az általánosan fenyegető veszély hozott össze a közösen szervezendő védelem, az erők egyesítése gondolatával keresztül sok kísérleteken, végre az 1873-ik évi konventen már mind az öt egyházkerület jelen van a testvéri egyesülés óhajával, az óhaj pedig megvalósul az 1881-ik évi debreceni országos, vagy nemzeti zsinaton, a hol a Magyarországon élő összes reformátusok egy egyetemes egyházzá tömörülnek; az uniót megerősíti megszilárdítja az 1891-iki zsinat alkotása és remélhetőleg teljessé teszi a legközelebbi zsinaton az erdélyi kerületnek alkotmányos szervezete tökéletesítésével a más 4 kerülethez szívben-lelekben testvéries közeledése.

Egyetemes egyház egyetemes céllal, rendeltetéssel. Mégis azok a munkások, a kik az egyetemes egyház egyetemes nagy célját munkálják, a lelkészek ugyanazon feladatot teljesítve, ugyanazon munkát végezve, az egyház kebelében ugyanazon állást betöltve, nem ugyanazonos alapon tartatnak fenn az egyházban, nem ugyanazon jutalommal jutalmaztatnak és egyetemes célt

munkálnak, jutalmokat mégsem az egyház egyetemétől veszik. Minden államhivatalnoknak ki van szabva a maga munka területe: mégis mindenki tudja, hogy az egységes állam szolgálatában áll az; a maga körében az egységes állam javára dolgozik. Az egyházzal is oda kell érlelődnie a közfelfogásnak, hogy ámbár egy gyülekezetben teljesít a lelkész szolgálatot, de az egyház egyetemes szent célját munkálja ott is.

De hiszen az egyetemesség elve nem is ösmeretlen a lelkekben és minden más területen kifejezésre jutott az. Egyetemes érvényűek törvényeink (kivéve Erdélyt); egyetemes (lesz Erdély teljes egyesülésével) alkotmányos szervezetünk; egyetemes érvényességgel van berendezve közoktatásunk, egyházunk közigazgatása, a törvénykezés stb. Még épen a mi a lelkészeket illeti, azoknak képesítésében és hivatalra bocsátásában is az egyetemesség elve jut kifejezésre, a minthogy ez másképen nem is lehet. Az egyház egyeteme nem adja oda a jogot egyes gyülekezeteknek, hogy magoknak lelkészt képezzenek, avagy minden vizsgálat, tudomány nélkül válaszszanak; sem azt, hogy a választás rendjét ők magok határozzák meg. Hanem megfelelőleg annak az igazságnak, hogy a munkálandó cél az övé, az egyház egyetemé-é, ő adja meg a képesítést, ő szabja meg: kiket és mily módon lehet választani; ugyanazon mértéket állítja fel minden leendő lelkész képesítésénél; ugyanazon munkát követeli mindtől: a fizetést azonban meghagyja az egyes gyülekezetek kezében és türi, nézi azt a fizetést a teljesített munkával legkiáltóbb aránytalanságban. Hát e pontnál a következetesség megszakadt. Sajnos, nem bosszúlatlanul. Kiket, talán méltatlanul, az egyház ott néz hidegen kínos vergődésükben a fizetés elégtelen volta, beszolgáltatásának lealázó módja miatt, de a kik aligha vádolhatók, ha előbb-utóbb érzéketlenné válnak magasztos hivatásuk iránt.

Nincs ennél égetőbb sebe egyházunknak, nincs szembetűnőbb fogyatkozása egyházi épületünknek, az ezt megteremtő törvényeknek. Einnél fogva nincs sürgetőbb szükség, mint az egyetemes egyházi adózás megteremtése és a lelkészeknek közpénztárból egyenlően

tanu uram a Deutralis időbeni predikáción, emlékezik reá, hogy tiszteletes Pap András uram a sz. írásnak azon helyéről: „a sz. lélek száll te reád“ stb. predikált. Ad 2-um. Jut eszébe, hogy azon szavait az angyalnak a zsidó szónak értelméből világosította a *tyúknak példájából*, — de miképen? reá nem emlékezik. Hanem ad 3-um az igaz lelkiismerete szerint vallja, hogy fentnevezett Pap András uramtól legkisebb mocskos beszédet, annyival inkább káromló szót a boldogságos sz. szűz vagy a sz. lélek ellen nem hallott. Különben tanu uram is észrevette s megintette volna. Hanem arra emlékezik, hogy a fogantatásról szólván, Moyses I. könyve I. részének ezen szavaival világosította: Valamint u. m. a sz. lélek a vizeket megárnnyékozta, úgy a boldogságos szűznek megárnnyékozván s megszentelvén méhét, abból formálta a Krisztus sz. testét. Ad 4-um megeskettvén tanu uram is Budai László uram által, igaz lelkiismerete szerint mondhatja, hogy a sz. írás szerint magyarázta Pap András uram a maga beszédeit.

Quartus Testis: Gabriel Szinte Széplakiensis, Reformatae Scholae Rector, annorum Circiter 50, deposito Corporali Juramento examinatus, fassus est: ad 1-um. A kérdésbe tett predikatio alkalmosságával jelen volt a Tanú. Ad 2-um. Jut eszébe, hogy zsidó szónak

erejét is emlegette, hogy t. i. takargatta a sz. lélek a boldogságos sz. szűzet s oltalmazta. Ad 3-um igaz lelkiismerete szerint, a mint idvezülni akar, mondhatja a Tanú, hogy semmi mocskos vagy káromló avagy olyan szókat, melyek legkisebben is ellenkeztek volna a hit dolgával, nem hallott predikátor Pap András uramtól. A midőn Moyses könyvének azon helyét: „az Urnak lelke táplálja vala a vizeket“: úgy a tyúknak példáját is előhozta s ilyenformán magyarázta: valamint — úgy mond — az Istennek lelke táplálta a vizeket, vagy a midőn a tyúk melegséggel táplálja és alkalmatossá teszi a tojást a kikelésre: úgy a sz. lélek Isten táplálta a sz. szűz méhében fogantatott Jesus testét. Ad 4-um tavaly is az úr akkori szolgabíró Budai László uram által megeskettvén, ilyenformán beszélt elő.

Sextus Testis: Josephus Szemarjai, Praeceptor Puellarum Széplakiensium, annorum circiter 45. Juratus, examinatus fassus est: ad 1-um. Jelen volt a Deutralis időbeli predikációjának alkalmosságával. Ad 2-um. Jut eszébe, hogy a zsidó szónak értelmével világosította azon igéket: „a sz. lélek száll te reád“ stb. Ad 3-um. A mi a káromlásnak nemét illeti, nem hallotta a Tanú, hogy fenszóval is káromolta vagy mocskolta volna a boldogságos szűzet vagy a sz. lélek Istent Pap András uram. Hanem így történt a dolog: A midőn a kérdésbe tett

fizetése, hogy enyészszék el az az óriás különbség lelkész és lelkész közt, a mely most fennáll a fizetések óriás különbözősége miatt.* Kettős eredmény jár ennek nyomában. A hathatósabb munka az egész vonalon fellendült életkedvvel, nagy nyomástól megszabadult lélekkel. Aztán a lelkészek tudományos színvonalának emelkedése. Mikor egyformán tisztességes megélhetést biztosít minden lelkészi állás: sem lelkészjelölt, sem vizsgáló bizottság nem állnak többé egymással szemközt azzal a gondolattal, hogy „*Kakucsra is kell pap!*“

Mikor az egyház egyetemes jellege a lelkészi fizetések eképen végrehajtandó egységesítésében kifejezésre jut: egy lépéssel, a mely azonban az elsőtől természetesen folyik, tovább megyünk és a lelkészek beállításának, hivatalba helyezésének a jogát is az egyház egyetemének, illetőleg annak képviselőinek kezébe tesszük le.

Teljesen át vagyok hatva a jog és igazság tiszteletben tartásának kötelességérzetétől. Hirdettem is a gyülekezetek feltétlen választási szabadságát azokkal a mesterkedésekkel szemben, melyekkel az 1881-iki zsinat alkotását az egyházkerületek életbe léptetni próbálták, igazában pedig egy monstrumot csináltak abból. Ma is követelem mindenkinek a kötelességéért, a jogot. De mint mindenki, ha a való élettől, annak követelményeitől elzárkózni, azokat letagadni nem akarja, én is elveimet a gyakorlathoz képest módosítani, eszményeim az élet körlehetetlen ridegségének feláldozni kénytelen vagyok. Az elv az, hogy a ki terheket hordoz, az jogokat gyakoroljon. Az eszmény egy önmagát fentartó gyülekezet korlátlan rendelkezési joga minden ügyében. A valóság pedig az anarchia, mely kálmínista egyházunkban amaz eszményi szabadság folytán fejét nemesak felütötte, hanem teljes mértékben dühöng itt a lelkészi választásoknál felmerült vesztegetésekben, amott a törvény ellen feltámadásban. Egész egyházkerületünk van, a

* Osztyuk, de csak azon korlátok között, a mikre Ritoók Zsigmond híres cikksorozatában rámutatott: t. i. a munka tömegéhez viszonyított fizetés! A kinek több a dolga, többnek kell lenni a fizetésének is. Szerk.

melyben egynéhány városi, független gondolkozású polgárokból álló gyülekezetet kivéve, lelkészválasztás nincs hivatal vásárlása nélkül. Mig alföldi nagy gyülekezeteinkben csak véletlen, ha a törvényes lelkészminősítési eljárásnak ellen nem szegülnek, a gyülekezet rendjének felforgatásaival, épségének megtörésével fenyegetőzve. Pedig az egyház békéjének, magas rendeltetése felé nyugodt, biztos haladásának az érdeke is eszmény és pedig egyetemes jellegénél fogva magasabb eszmény, mint a gyülekezetek szabad választási joga. És én tudom, hogy tekintettel a teherre, melyet gyülekezeteink tagjai az egyház és abban a lelkészi hivatalok fentartásával hordoznak, a XVI-ik századi szervező zsinatok eleitől fogva erélyes, sőt néhol kemény rendelkezésekkel tesszik le hazánkban a lelkész választás jogát az egyházak kezébe.* Tudom, hogy így tanítanak nagy reformátoraink; p. o. Dévai Biró Mátyás.** Így szólnak a XVI. századi főbb reformátorok és vallástételek.*** De azt is tudom, hogy mindjárt az első reformátorok egyike Béza Tódor az ő hitvallása 35-ik cikkében „az egyházi választókról“ így ír: „... Minthogy a sokaság többnyire műveletlen és fékezhetetlen és a többség gyakran a jobb részt győzi le: még a törvényesen szervezett népuralomban (democratia) sem engedtetik meg minden a zabolátlan népnek... Az apostolok mikor pásztorokat és diakonokat tettek, azt nézték, hogy a kiket megválasztottak — mennyire lehetett — legyenek feddhetetlenek és a nyájra kelletlenül ne tukmáltassanak. De bár ez mindannyiszor, valahányszor lehetett, egyenkénti szavazásra bocsátással ment végbe: mikor nem lehetett, én úgy vélem, hogy nem aképen lett. De ha még megengednök is, hogy az apostolok idejében, midőn az ily eset előfordult, mindig szavazásra bocsátatott az egész egyház: mégis azt vélem, hogy csak nem fog egy rámára rászorítani senki minden egyházat, ha nyilván kitünik,

* L. „*Debreceni Hitvallás*“ Kis Áron „16. sz. magyar ref. zsinatok végzése“ 242 l.: tov. *tarcal tordai hitvallás* XVII. art. u. o. 389. l., gönci zsinat VI. végzése, u. ot. 443. l.

** L. Révész Imre Dévai B. M. c. munkája 30. és 95. ll.

*** L. Révész I. A XVI. századi főbb reformátorok és vallástételek stb. művét.

predikációnak vége lett, azonnal hazamenvén a Tanú, mivel a leányok tanításában foglalkozott, nem gondolván semmit azon predikáció felől, eszébe sem jutott volna, miként mondattatott el; hanem egy hét múlva hozzá jöven Ns. Helmei László uram, kérdezte a tanút, ha volna-e bibliája? melyre midőn felelt hogy vagyon: mondá Helmei László, hogy keresné fel sz. Lukács evangelistánál azon sz. igéket: „A sz. lélek száll te reád“ stb. És kérdezte Helmei László uram a tanút, hogy jutna-e eszébe a *kotlós Predikáció?* s ekkor jutott a tanúnak eszébe azon predikációnak rendje. És így ad 4-um vallja, hogy mint megfoghatta s eszébe jutott, úgy mondta Pap András uram predikációjában, a mint Budai László uram előtt vallotta a tanú a magistratuális inquisitio alkalmatosságával.

(Következik még 6 tanúnak vallomása, de mellőztem, mint keveset mondókat.)

Super ejusmodi per me praevio modo ad Requisitionem supratitulati Andreae Pap peractae Inquisitionis serie praesentes meas futura ejusdem Dni inquiri curantis Jurium pro Cautela necessarias, Syngrapho et Sigillo propriis munitas extradedi Literas Testimoniales. Signatum in Oppido Várad. Die 12-a mensis martii 1770. Benedictus Bota Inclytae Tabulae Regiae Judiciarum Juratus Notarius m. pr. (L. S.)

IX.

Anno 1771. Die 16 martii, sub Sedria Causarum Civilium Revisoria

Deliberatum est.

... non ex solius duntaxat Josephi Szemeryai, sed plurium etiam testium fassionibus luculenter evidente eo, quod Andreas Pap coram rudi aliquin et minus intelligente Plebe in explanatione Textuum, pro scopo dictionis suae e sacra scriptura assumptorum, verbis indecentibus et piarum aurium offensivis ac scandalosis expressionibus, similitudine item hiulca et insipida, neque tam ad aedificationem, quam scandolum potius audientis Populi deserviente usus sit. Ideo: *eandem Andream Pap reatus sui in demeritum ab exercendo deinceps Ministerio simpliciter amoveri, ac praeterea ad Arestum per tres Menses cum trium singulae septimanae in pane et aqua dierum jejunio perferendum adjudicari*. Signat. per Juratum Vice-Notarium Paulum Bagossy m. pr. (Az egész ítélet a dunamell. egyházker. levéltárában P. köteg 54. sz. a.)
Pap Andrason az ítélet végrehajtatván, azután mint már privatus reftus ember folyamodik a Királynéhoz Ér-Adonból. (Lásd u. ott 52. sz. a.)

Közli:

Földváry László,
vác-hartyáni ref. lelkész.

hogy a köznép sokasága, tanulatlansága és sokaknak még gonoszságuk miatt is az történik, hogy a farkasoknak nyilik meg az ajtó. Ennélfogva még a jól megalkotott egyházakban sem kell mindent a sokaság szavazata alá bocsátani. De hogy mégis az egész egyház beleegyezése nélkül ne válaszzák a lelképásztorokat: köteleességek a presbytereknek és a keresztyén hatóságoknak, a hol Isten ilyeneket adott hogy mindent akép mérsékeljenek, hogy sem magok zsarnokságot ne hozzanak be az egyházba (a mi bizonynyal megtörténnek. Mihelyt valakit szabad tetszésökből, a közönség beleegyezésének mellözésével hívnának a közszolgálatra) de a népuralmi állapot se fadjuljon a tömeg uralmává az egyházban.* Azt is tudom, hogy épen Genfben, a Kálvin egyházában, a Kálvin által készített (1541.) egyházi rendtartás értelmében „a lelképásztorok választása először is a többi lelképásztoroktól indul ki, de az elválasztott tudománya és magaviselete felett a tanács is vizsgálatot tart s annak áll hatalmában, az illető gyülekezetnek beleegyezése mellett az elválasztottat hivatalába beállítani.** És ott van a Geleji Katona kánonainak 14-ike „a lelkészek törvényes hivatásáról és kiboosátásáról“ eképen: „Hivatásuknak kétfélének kell lenni; jelesen belsőnek és külsőnek . . . Külsőnek az egyház véneitől, vagyis az egyházak mind kegyességgel, mind méltósággal kitünő polgáraitól, nem zárva ki semmi esetre a keresztyén népek beegyezését sem.“ Mert e férfiú, ki mint bölcs kormányos mérlegeli az adott viszonyokat, számot vet az emberekkel, kikkel ügyünk van, a lehetőséggel, ezt mondja a 85-ik kánonban: „Jól lehet amaz egyeduralmat és antikrisztusi főpapi hatalmat méltán kárhoztatjuk és megvetjük is: de azt a fejetlenséget, vagy cyclopsi államformát is, a melyben senki sem hallgat senkire és a mely magánál az egyeduralomnál is sokkal veszélyesebb, a mi egyházunkban épen nem türhetjük; hanem egyházkormányzatunkban az aristokratiai, vagyis inkább aristokratiko-demokratiai formát fogadjuk el stb.“ Nem bölsebb, kihatásában nem üdvösebbé-e ez a kissé konzervatív aristokratikus irány, mint p. o. a 16-ik század végén keletkezett borsodgömör-kishonti cikkek túl liberális, demokratikus 23-ik cikkekelye annak megállapításával, hogy minden lelkész az év utolsó hónapjában „nyilvánosan kérjen engedelmet hallgatóitól“, vajjon tetszik-e nekik és marahat-e továbbra is! Mert, — úgymond — nem kell magunkat az egyházak akarata ellenére azokra feltolnunk***

A papmarasztás jogát, mely a legzavarosabb anarchia volt az egyházban, kivették a gyülekezetek kezéből. Nem olvastam róla, de lehetetlennek tartom, ismervé az emberi természetet, mely minden joghoz, szokáshoz főleg ahoz, a melylyel embertársát megalázhatja, eltaposhatja, göresösen ragaszkodik, lehetetlennek tartom, hogy ez megtörténhetett akkor is minden kedvetlenség, ellenmondás nélkül. De hát a tisztább érdekek parancsoltak és a szennyesebbek hátra húzódtak. Fiat applicatio! Addig is, míg az egyházi adózás, a lelkési fizetések egységes alapon elrendezhetők lesznek, átmenetileg a presbyteriumok és az egyházmegye küldöttsége, vagy a teljes egyházmegyei gyűlések együttesen válasznak lelkészt az egyházkerületi közgyűlés megerősítésével. Ha ez sem vezet kielégítő eredményre: az egyetemes adózás megteremtés után feltétlenül az egyház-

megyei közgyűlések válaszzák a lelkészeket.* Legalább amaz előbbi módozat nem új dolog egyházi rendtartásunkban. Az 1891-ik évi zsinat már példát statuált a gyülekezetek szabad választásának korlátozására, az aristokratiko demokratiai elv alkalmazása alapján, de csak a vonal felén! Ime a törvények 27-ik §. 10 pontja ezt rendeli: „A presbyterium választja . . . a tanítókat, énekevezéreket stb.“ És míg lelkészválasztások — mint fentebb mondtam — nagy Magyarországon alig esnek törvénytapodások, zavargások nélkül: kántor és tanító választási zavarokról soha sem olvastunk; és ilyenek közül csak egy is nem ül hivatalában a simonia megalázó vádjával lelkén. Ha pedig valaki erre azt mondaná: „Az egészen más! Tanítót, kántort úgy is lehet választani!“ az csak nyilvános bizonyítást tenne a mi egyházi közgondolkozásunkba alattomosan belopózott és ott elharapódzott azon nézetről, mely újabb időben az iskolákat, azok tanítóit nem tartja olyan szorosban az egyház testéhez tartozóknak, mint a templomot és a lelkészt; mely nézetet nyiltan nem mondunk ki, de indirekte érvényesítünk minden intézkedéseinkben, érvényesül a zsinat törvényalkotásában, végtelen kárára a közegyháznak, melyhez tanítóink bizonyosan ez általános szellemtől is eltaszítatva, magok sem tartják már magokat olyan belsőleg tartozóknak.

A lelkészválasztás jogának a gyülekezetektől elvételével a lelkési állás külső megszilárdulást nyerne, mint olyan, a melynek szülője, fentartója nem a nép kegye, egyesek szeszélye; másfelől a gyülekezeti teljes önkormányzati jog (autonomia) is fentartatnék minden belügyeinek intézésében, a papválasztói jogosultság nem merítvén ki ez autonomia teljes fogalmát.

Exul.

KÖZÉLETÜNK.

Egyházfegyelmi ügy.

Az okányi ev. ref. egyháznak a baptisták szertartás nélküli temetkezésére vonatkozó határozata:

Szám.

Szomorúan tapasztalván némely esetekben ev. ref. egyházunk, hogy a magukat baptistáknak nevező némely községi lakosok temetések alkalmával zavart idéznek elő egyházunk kebelében, a mennyiben nemesak az általok bemártottakat, hanem még ev. ref. hiveinket is, a kik pedig soha se baptisták, se nazarénusok nem voltak, erőszakos módon, minden tisztességes szertartás mellözésével kísérlik meg eltemetni, a mint ezt épen mostanában Kincses Zsuzsánna neh. Csurai József özvegyével is próbálták megeselekedni; a mi hogy meg nem valósulhatott, főként a presbyterium éberségének és buzgalmának köszönhető:

Végzésileg kimondja egyháztanácsunk, hogy bár az ilyen erőszakoskodó, s temetési szertartásainkat konokul megvető egyénekkal szemben méltó joggal megteh. tné azt, hogy egyenesen megtiltáná nekik halottaiknak az ev. ref. egyház nevében és birtokában álló sirkertbe való eltemetetését; de nem akarván ezért bosszút állani az ártatlan halotton, — miután világos tény, hogy a temetési szertartás mellözésével úgy sincs

* Magna petis Phaeton! De helyes! Csak hadd érjenek az esznék! Így haladunk előre: Itt „Exul“ elmondja a maga nézetét. Reméljük, lesz bátorságok az ellenvéleményen levőknek is előállani. Megérdemli e kérdés a vele való foglalkozást.

Szerk.

* Kis Áron id. mű 289. l.

** Révész Imre „A prot. egyházalkotmány alapelvei“ 8. l.

*** Kis Á. id. mű 728. l.

egyéb célok e futkározó hamis atyafiaknak, minthogy a harangdíj és stólafizetés alól kibujjanak, — ezennel egyértelműleg elhatározza a presbyterium, hogy ezentúl szertartás nélkül (harangozás, lelkészi vagy tanítói szolgálattal) temetkező minden egyén, az egy koporsót magába foglaló sírhelyért, 1—5 éves korig 5 forintot, 5—10-ig 10 frtot, 10—20-ig 15 frtot, azon felül pedig bármely korig 20 forintot tartozik előzetesen a gondnok kezéhez lefizetni. Ellenkező esetben sírhelyre az ev. ref. egyház temetőjében nem számíthatnak.

Az így befolyható összeg takarékpénztárba helyezve tőkésítettik s idővel ez temetkezési hely vételére fordítatik.

Jelen határozat pedig az elnökség által az érdekelt felekkel szöbelileg s e végzés felolvasásával közöltetik.

Jegyzette: *Szőke János*, e. jegyző.

Az okányi presbyterium itt közölt végzését csak helyeselni tudjuk. Elvégre is elérkezett annak az ideje, hogy az egyházunkat gyűlölkövel — legyenek azok akár atheisták, akár socialisták, akár baptisták — végleg leszámoljunk. S ilyen leszámolás kezdetének tekintjük az okányi presbyterium fenti végzését. A r. katolikusok temetőjökre eddig is féltékenyebbek voltak, mint mi s tudunk rá nem egy példát, hogy katolikus temetőbe a vegyes házasságban élő protestáns házastárs előbb elhalt róm. kath. lelkésze mellé csak előre kikért külön engedéllyel volt eltemethető. S a felekezeteknek temetőik kizárólagos használatához való jogát az 1876. évi 14. t.-c. 116. §-a is implicite elismeri. Az okányi presbyterium tehát törvényes alapon áll. Más kérdés az, hogy vajjon *penzügyi szempontból* az egy felekezeti közösségekben helyes-e ez az exclusivitas? Mert az bizonyos, hogy fent nevezett törvény ezt is kimondja: „Minden község köteles egy, a helyi népesebbi és egészségügyi igényeknek megfelelő, kellőleg berendezett községi temető helyet fenntartani. E köteleesség alól csak az esetben engedtetik kivétel, ha a községben egy vagy több felekezeti oly temető létezik, melyekben a temetkezés szabadsága biztosítva van“. Tehát az egy felekezeti községben erről a községi temetőről a község polgárai kötelesek gondoskodni; a mi lévén a község és az egyház egy, ismét csak a felekezet hivat terhel. De hát ez elvégre is községi dolog. Más oldalról meg kérdésbe merjük tenni, hogy vajjon ezen kategóriában a baptisták temetkezési ügye, a kik nem valamely törvényesen bevett vallásfelekezethez tartoznak, megoldható-e? Szerintünk a törvény csak a bevett felekezetekre gondolt. Aztán az okányi presbyterium a baptistákat nem is zárta ki feltétlenül saját temetőjéből, hanem csak éreztetni akarja velök, hogy ti nem tartoztok mi hozzánk. Pedig talán annak is lett volna valamelyes alapja, ha őket feltétlenül kizárja? Mert ha a baptista életében gyűlölnünk (pedig gyűlölni!) miért kíván halála után velünk egy sírba, egy temetőbe temetkezni!? A református magyar egyház mindig liberális volt; de mert az utóbbi évek arról győzték meg bennünkei, hogy ha egyházunk hittani és alkotmányjogi határai körül nagyobb éberséggel nem őröködünk, a körülöttünk ólálkodó ellenség e határokon belől nagyon sok kárt tesz, talán van arra valami okunk, hogy felekezeti voltunkat határozottabban kidomborítsuk és az ügyeinkbe kaparászó pharizeusok körmeire koppintsunk! Ez öntudatos fellépés mellett is megmaradhatunk s büszkén valljuk is magunkat továbbra is liberálisoknak!

Szerk.

IRODALOM.

A Visky leányok. Regényes korrajz. Irta *Babay Kálmán*. Ára 40 kr. Szerző sajátja. 8-r. 76 l. — Babay Kálmán, dunántúli ref. lelkész, ismeretes rajz- és elbeszélés-író. Van tehetsége és temperamentuma az íráshoz. Könnyen, jellemzetesen írja az életből, főleg a mezőföldi nép- és társadalmi életből vett történeteit. Most egy új genreből mutatja be magát. Történeti regényes korrajzot ír ismét csak a Mezőföldről a múlt századból. E korrajzban azt adja elő, hogy miként mentek férjhez, egy kivételével, Visky Benjámint enyingi pap, mezőföldi esperes híres szép leányai, kik számszerint nyolcan voltak. Kétségkívül van ennek a füzetnek bizonyos Gyurkovics leányokra emlékeztető ize, vagy legalább is az a látszata van, hogy a Hereceg kapós műve adott impetust a szerzőnek korrajza megírásához. De azt aztán készséggel elismerjük, hogy e látszaton kívül semmi egyéb nincs benne Hereceg divatos művéből. Ellenkezőleg, ez egy komoly tanulmányon és aktákon alapuló korrajz, mely meglepő hiven írja le a Mezőföld múlt századi megyei és ref. egyháztársadalmi életét. Sokat lehet belőle tanulni s tegyük hozzá: élvezettel tanulni, mert szerzőnek hatámban van az érdeklődő, írói dispositió és előadási ügyesség. Csak stílusa ellen van kifogásunk. Sok helyen szövevényes, általában nem tiszta. Széltiben, hosszában járják meg nála az effajta kifejezések: *örömm-ünnepevényeken megjelenés, kéznéli segítség* stb. Olyan jó izlésű írónak, mint Babay, a magyar stílusra kiváló gondot kellene fordítani! Könyvét a hálás tanítvány (s ez ismét szép vonás) a pápai alma maternek ajánlja.

Megjelent: 1. A Tiszántúli ev. ref. Egyházkerület 1899. május hó 24—27. napjain Debrecenben tartott gyűlésének *jegyzőkönyve*. Kiadta *Zsigmond Sándor* egyházkerületi főjegyző. — **2. Emlékkönyv az első püspöki egyházlátogatás évszázados fordulóján a kassai ev. református egyházban 1899. június hó 25-én tartott ünnepélyről.** Az egyházi közgyűlés határozatából szerkesztette *Révész Kálmán* lelkész. Az ünnepélyről annak idején mi is megemlékeztünk; az emlékkönyv tartalmát *Kún Bertalan* püspök ur remek imája, *Révész Kálmán* lelkész-esperes történelmi reflexiókban gazdag egyházi beszéde és az egyházi közgyűlés alkalmi jegyzőkönyve képezi. — **3. A felső-szabolcsi ev. ref. egyházmegye** 1899. április hó 18—19. napjain Nyíregyházán tartott köz- és bírósági gyűlésének *jegyzőkönyve*. Összeállította *Hidegh József* e. m. aljegyző.

A „Sárospataki Ifjúsági Közlöny“ (XV-ik évf.; szerk. *ifj. Zsoldos Benő*) 9—10-ik kettős száma két ivnyi terjedelemben, a következő tartalommal jelent meg: „Visszapillantás“ (vezércikk) *ifj. Zsoldos Benőtől*; „Budapest és az ifjúság“ *Gyarmathy Józseftől*; „Bosznia és Bulgária a berlini kongresszus előtt“ (folyt. és vége) *ifj. Zsoldos Benőtől*; „Philemon és Baucis“ (Ovidius) ford. *Nagy Béla*; „Tíz év múltán“ (tárca) *Szicszay Balázstól*; „Miért árulta el Judás Jézust?“ (theol. tanulmány) *Harsányi Istvántól*; „Debrecen és Sárospatak (visszaemlékezések) *Theologus Historicustól*; „Rugott esillag“ (költ.) *Floridortól*; „Vegyes közlemények“. E kettős számmal a lap XV-ik évfolyama be van fejezve.

Beküldetett hozzánk a „Chronik der christlichen Welt“ folyó évi 24. száma, a melyben a magyar protestáns irodalmi társaság megalakulásáról, céljáról és közlebről a Prot. Szemléről mond el egyet-mást a tudósító. Megszoktuk már, hogy az ilyen közlemények írói, alkalmazkodnak a német olvasó körök többségének felfogásához s igyekeznek az ő szájok ize szerint tálalni. Mindamellet megütköztünk azon, hogy a krónikás, a jelen esetben, azt híreszteli, hogy 1889. március hó 24. az a nap, a melyen „római katolikus, valamint *orthodox-kálvini részről ostromolt előkészületek* után“ a magyar protestáns irodalmi társaság, szervezkedő gyűlésezését megtarthatta. Nos, hát ugyan mire jó ez a hang? És épen most, tíz év multán a mikor az irodalmi társaság, a krónikás általi ellenszenvvel jelzett „orthodox-kálvini rész“ központi otthonában, Debrecenben fogja megtartani nagygyűlését?

Magyar írók élete és munkái. A Magyar Tud. Akadémia megbízásából írta *Szinnyei József*. Legújabbban megjelent e nagy munka VII. kötetének 1. és az egész műnek 56. füzeté *Köberich—Köves* nevekkkel. Minket ezen új füzetben közlebről a következő nevek érdekelnek: id. Köleséri Sámuel debreceni ev. ref. lelkész; ifj. Köleséri Sámuel n.-szebeni orvos-doktor, böseleti és theologiai író; Kölgyesi Vazul karcag-újszállási ev. ref. lelkész; Költő László n.-szalontai ev. ref. tanító; Kömlei János munkácsi, Kömlei O. Miklós gyulaházi, Könyves János kis-marjai, Könyves Tóth Kálmán debreceni, Könyves Tóth Mihály szintén debreceni ev. ref., Köpe János barca-újfalusi ág. hitv. ev., Köpeczi János deési ev. ref. lelkész; Köpeczi Kelemen Mihály m.-vásárhelyi ev. ref. főgymn. tanár; Köpesi Sámuel szász-bonyhai, Körmendi K. György borii lelkész, Körmendi Péter erdődi ev. ref. lelkész, püspök; Körmendy Sándor hedrahelyi ev. ref. lelkész, esperes; Körösi Endre pápai ev. ref. főgymn. tanár; Körössy Antal illavai ev. ref. tanító; Körössy Ferenc vámosgálfalvai, Körösi Gergely m.-túri ev. ref. lelkész; Körösi György n.-enyedi ev. ref. coll. tanár; Körösi Kálmán dr., debreceni ügyvéd; Körösi Mihály nádudvari ev. ref. lelkész; Körösi Sándor debreceni ev. ref. jogakad. tanár; Köteles Sámuel n.-enyedi coll. tanár. Az eddig megjelent 56 füzet 11,904 életrajzot foglal magában. — Megrendelhető e mű Hornyánszky Viktornál Budapesten. Előfizetési ár: 5 füzetre 2 frt 50 kr, 10 füzetre 5 frt. Fölötte állván e munka minden dícséretnek, ajánlgatására nincs szükség.

A D A T O K

a tiszántúli ev. ref. egyházkerület kebelében lévő egyházak történetéhez.

70. A nánási ev. ref. egyház történelme.

(Folytatás.)

Tanügy.

Az 1850. jun. 27-én kelt és 1851 dec. 8-án 249. sz. alatt a nagyváradi helytartóságtól az egyházi főhatóság útján Hajdú-Nánásra is leküldött Entwurf követelményeinek a nánási gymnasium még mint négy osztályú algymnasium sem felelhetvén meg, sirja szélén állott. Az 1851/2-ben magánjellegűvé és négy osztályúvá lett latin iskola az ötvenes években mindvégig, mint olyan folytatja életét.

Bár az Entwurf tulságba ment követeléseivel, annak hatása azért a gymnasium ügyére is üdvösnek bizonyult.

A város és egyház értelmisége erősen ragaszkodván gymnasiumához, megmentésére fenntebb említett nagyáldozatra határozta el magát 1862 jan. 1-én. Az egyház folytonos áldozatai által sikerült a h.-nánási négy osztályu magán latin iskolát 1860/61-ben hatosztályu nyilvános gymnasiummá bővíteni, de csak három tanárral. A tanári fizetést az addigi 500 frtól 1863/4-ben 550 frtra, 1871/2-ben 650 frtra, 1882/3-ban egy rendes tanár fizetését 750 frtra emelte, két helyettes tanárt továbbra is az előbbi díjazás mellett alkalmazván; az ének és tornatanítók tiszteletdíjat 1871 2-től fogva 50—50 frtban állapították meg.

A nánási hatosztályu gymnasium a középiskolák kül- és beléletét szabályozó 1883: XXX. t.-c. és a tanári fizetést rendező 1884. aug. hóban tartott tiszántúli ev. ref. egyházkerületi közgyűlés 252. sz. végzése folytán az alap szerénysége miatt e században másodsor, ismét a lét és nem lét kérdése előtt állott.

A fentartótestület a hat osztályt illető törvényes kiválmaknak eleget nem tehetvén, azonban középiskolája fentartásának nemes érdekétől teljesen áthatva lévén, 1885 febr. 5-én kimondott megállapodásához képest munkába vette, hogy egyelőre legalább a négy osztályu gymnasiumot tarthassa meg, s e célból évi 2500 frt erejéig segélyül hívta a várost is, mely különben is az 1868: XXXVIII. t.-c. 59. §. értelmében felsőbb nép vagy polgári iskola felállítására volt kötelezve.

És a nemes város, meghajolva az ok és cél nemes és meggyőző volta előtt, 1886. jul. 13-án tartott közgyűlésében végleg elhatározta, hogy a négy osztályu gymnasium berendezésére és fentartására, az ismétlő iskolások tanügyének teljes átvétele s az iparos tanoncok oktatására szükséges tanhelyiségek és tanerők átengedésének feltétele alatt, addig, míg a város külön polgári iskola felállítására kényszerítve nem lesz, a fensőbb egyházi és világi hatóságok hozzájáruló megerősítése mellett, a ref. egyház részére jövőre 2500 frt évi segélyt teend folyóvá, kikötvén, hogy azon esetre, ha a város által fentartani kötelezett ipariskola szükségleteit a fentartására hivatott törvényhatóság által kezelt alap nem fedezné, e célra évente 100 frtot visszatarthat.

Az ev. ref. egyház azon feltételeket, s az azok alapján szövegezett szerződést elfogadta (1886 szept. 2. és okt. 24.) és bebizonyítandó, hogy a törvényhez alkalmazkodni kíván, gymnasiumát a következő 1886/7. tanévre már négy osztályúvá tette.

A városi segély 1887. szept. 1-től folyósítottván az 1887/8. tanévre a gymnasiumot kellő számú tanerővel lássák el, a mennyiben két új tanszékre pályázatot hirdettek.

Azonban nem tudjuk, hogy a fokozott törvényes követelményekkel szemben, midőn a fentartó testület tetemes áldozattal a kor színvonalára emelt népoktatás ügyének terhét is anyagi erejének kimerítésével hordozza, az alapok elégtelensége miatt gymnasiumunknak nem a sorvadás és enyészet jutott volna-e osztály részül, ha a gondviselés Soós Gábort ismét el nem küldi, a ki középiskolánk irányában már régebben, az ötvenes években is tanusított forró szeretetét az újabb nehéz időben fejedelmi alapítványaival megpecsételvén, intézetünket nemcsak a pusztulástól megmentette, hanem a fejlődés magasabb fokára képesítette.

Ugyanis a tanügy ama hő barátja még 1886 elején tett ünnepélyes kijelentéséhez képest, mely a gymnasiumunk fentartásával foglalkozó intéző körökre is tagadhatlanul jótékonyan hatott, 1888. nov. 4-én illetve 21-én

az V—VI. osztály felállítására céljából — két tanszék u. m. a Classica philologia és mathesis-physica alapjául — a fentartó testület kezelése alá harmincezer forintot boesátott, melynek 1890. július 1-től járó kamatairól is lemondott oly feltétellel, hogy a fentartó testület az V. osztályt már 1890/1. tanévvel s folytatólag a VI-ikat is életbe léptesse.

De a halhatatlan emlékü férfi gymnasiumunk még magasabb fejlődésének s jövőjének alapját is megvette az által, hogy 1889. jan. 9-én kelt alapító levele értelmében a fentiekén kívül még 20,000 frtot boesátott a fentartó testület kezelése alá oly kikötéssel, hogy az először 20 évig kamatoztassék, a mikor a felszaporodott tőkéből 18000 frt a hat osztály szükségleteinek fedezésére, a tanári fizetések emelésére tanszerekre, s egyéb beruházásokra fordíttassék, a fennmaradó összeg pedig ismét addig kamattökésítettessék, míg annyira növekedik, hogy egy teljes gymnasium alapjául és fedezetül szolgálhat.

1890 nyarán az e célra előre összevásárolt telek-részekén a paedagogia elveihez alkalmazott bútorokkal felszerelt hat tanteremmel, azonkívül rajzteremmel, előszobás muzeumi helyiséggel és szintén előszobás tanári szobával ellátott új gymnasiumi épületet és külön téli tornaesarnokot emeltetett, mintegy 15,000 frton.

A fentartó testületnek az V-ik osztály nyilvánossági joga ügyében a vallás- és közoktatásügyi ministerhez benyújtott kérvényét azonban a minister 1890 aug. 4-én elvetette azon kijelentéssel, hogy addig, míg az intézetnek — mint négy osztályú gymnasiumnak — az igazgatón és hittanáron kívül legalább négy rendes tanára nincs, a nyilvánossági jog meg nem adható. Mivel ilyenformán az 1890 I-ben felállított V. osztály magánjelleget maradt, a vizsgálatot a h.-bőszörményi gymnasiumban tették le. Az 1891/2. tanévvel kezdődőleg az egyháztanács a rendes tanárok fizetését 1000 frtra emelte és 5 tanszékre hirdetett pályázatot a meglevő 2 tanszéken kívül; ezen rendezettebb állapotokra való tekintettel a minister is az 1891/2. iskolai évtől fogva, bár évről-évre, az V—VI. osztályok nyilvánossági jogát megadta: „a tovább haladás reményében.”

Nánás városa milléniumát azzal is ünnepelte, hogy május 3-án tartott közgyűlésében határozatilag kimondta, hogy: „a nánási hat osztályú gymnasiumnak nyolc osztályúvá fejlesztésére, vagyis az ev. ref. főgymnasium felállítására háromezer forint évi segélyt szavaz meg, milleniumi alapítvány címmel, oly kikötéssel azonban, hogy ezen segély csak az esetre és legfőleg 50 évre lesz kötelező, ha a fentartó egyház az államtól oly segélyt kap, mely az eddigi alapokkal és ezen most megajánlott segéllyel együtt az ev. ref. főgymnasium felállítását és berendezését lehetővé teszi.”¹

A nagy lendület, különösen pedig az iskolai alapok előllátása körül örök érdemet szerzett Kruchio Lajos gymn. tanár. A nánási egyház és város 1897. május 27-én fényes ünnepélyt rendeztetett tiszteletére 25 éves tanári működése emlékére. Az ünnepély fényének emelésére Kiss Áron püspök és Dégenfeld gr. főispán és több egyházi előkelőség jelentek meg. Az ünnepélyen az igazgató 1000 koronáról szóló takarékpénztári könyvet nyújtott át az ünnepeltnek, mint volt tanítványai, kartársai és tisztelői gyűjtésének az eredményét, azon kívánságának adván kifejezést, hogy az összeget a saját belátása szerint tegye alapítványul a saját nevére. Egyszermind átadta az ünnepeltnek, a volt tanítványainak, kartársainak és tisztelőinek arcképét magában foglaló

¹ Jegyzőkönyv, 1896. évi 96. sz.

diszes albumot, mint „a magyar művelődés buzgó munkásának.” Az egyháztanács pedig „Kruchio Lajos tanár urat az ő egyházunk és különösebben gymnasiumunk erkölcsi szellemi és anyagi terén való megizmosodása és előbb vitele körül szerzett és szavakkal alig méltányolható érdemeiért meleg elismerése jeleül egyhangulag gymnasiumunk tiszteletbeli igazgatójának választja meg.”¹

Itt kell még feljegyezni, hogy az egyháztanács az 1898. évi költségvetés tárgyalása alkalmával határozatilag kimondta, hogy „f. évi jan. hó 1-től számítandólag a gymnasiumunknál ez idő szerint rendszeresített mind a 7 tanári állás évi javadalmát kiegészíti az egyházi törvényekben megszabott minimumra, vagyis 1400 frtra” érintetlenül hagyván korábbi intézkedését, mely szerint az oklevél nélküli működő helyettes tanárok évi javadalma 900 frtrban állapítottatott meg, oly hozzáadással azonban, hogy az oklevél bemutatása után, bármikor történjék is az, ők is az 1400 frtos javadalom élvezetébe lépnek, ha azon tanszékéből szereztek oklevelet, a melyre annak idején megválasztottak.

Az intézet vagyona az 1897/8. iskolai év végén 324866 frtra rugott.²

Az egyház és városnak a gymn. fejlesztése körül kifejtett buzgóságát és áldozatkészségét méltányolta a kormány a jelen évben, az által, hogy meg tette az első lépést a biztos alapokkal rendelkező nánási gymnasiumnak nyolc osztályúvá fejlesztésére.

A jövő Isten kezében van!

Barcsa János,

h.-nánási gymn. tanár.

(Vége köv.)

KÜLÖNFÉLÉK.

— Az ev. ref. tanítók országos egyesülete az évi nagy gyűlését augusztus hó 22-én, délelőtt fel 10 órai kezdettel Komáromban tartja. Ezen nagy gyűlésre az egyesület tagjait, a vidéki reform. tanító-egyesületek (testületek) küldötteit s az érdeklődő tanügybarátokat tisztelettel meghívjuk. Gyűlés tárgyai: 1. Főtiszt. Antal Gábor püspök úr megnyitó beszéde. 2. Rendes elnökség rövid bevezetése, elnöki és titkári előterjesztés. 3. Iskolai vallásitanítás az énekekben. Előadó: Szalóky Dániel eszékonyi tanító. 4. Osztott népiskola tanterve és a reform. iskolák. Előadó: Vincze József földesi tanító. 5. Nyugdíjtörvény és a kántori fizetések. Előadó: Arany Balint r.-ujlaki tanító. 6. Zsinat elé terjesztendő emlékirat főbb vonásokban. Előadó: Simon Károly h.-hadházi tanító. 7. Pénztári jelentés. 8. Lap ügyére vonatkozó előterjesztés. Előadó: Csurka István szerkesztő. 9. Gyűlés előtt 8 nappal beadott indítványok, javaslatok. 10. Alapszabály értelmében a tisztviselői kar lemondása s új tisztviselők választása. — Első gyülekezési hely Budapest, hol 20-án részt veszünk az Országos Bizottság gyűlésén; ugyanezen nap (20) d. u. 5 órakor előértekezletet tartunk a Lónyai-utcai gymnasium termében, hol a Komáromba való együttes menetel sorrendjét és a 22-iki gyűlés tárgyait megbeszéljük. Budapestben olcsó szállást eszközöl a tanítók kaszinója. (Hajós Mihály O. B. titkára I. Krisztina-körut 97. szám.) Kartársi szíves üdvözlettel Krassón, 1899. július 29-én. Dr. Kiss Áron és Sinka Lajos, elnökök. Csurka István, jegyző.

¹ Jegyzőkönyv 1897. évi 49. sz.

² Értesítő az 1897/8. évről 130. l.

— **Gyülekezeteink köréből.** *A halmi-i ev. ref. egyház* templomának újjáalakítása alkalmából f. évi augusztus hó 20-án *Hála- és Örömmünnepelet* rendez, a következő műsorral: Délelőtt 10 órakor *hálaadó isteni tisztelet*, melyen imát mond *Csernak István* esperes, tamás-váraljai lelkész; alkalmi beszédet tart *Biky Ferenc* egyh. m. főjegyző, gyulai lelkész; az egyház történetéből adatokat terjeszt elő dr. *Komáromy András* akad. tag és *Varga Károly* lelkész. A templomi ünnepélyre a rend tekintetéből belépőjegyek adatnak ki. Ezekért külön díj nem jár, de a közönségnek adakozásra alkalom nyújtatik. Délben *közébed* és délután 5 órakor *bál* az állami iskola udvarán felállított leveles színben. A hála-ünnepélyen önkéntes adakozásból és az estély tiszta jövedelméből befolyó összeg az új orgona költségeire fordítatik s hírlapilag nyugtáztatik.

— **A csurgói ev. ref. főgymnasium** folyó évi szeptember hó 14-ik napján fogja tartani százéves fennállásának ünnepét, ugyanekkor fog megtörténni az új iskola-épület felavatása. Jövő számunkban érdekkeltés szempontjából külön Tárcá-cikket közlünk a százéves iskoláról; addig is a prot. közönség, kü önösebben a tanügybarátok figyelmét a közeledő ünneplésre ez úton hívjuk fel.

— **Választások a debreceni egyházban.** A debreceni egyháztanács f. hó 6-án tartott ülésében három üresedésben levő tanítói állást töltött be a következőképen: 27 pályázó közül az ötvös utcai tanítóságra *Vidonyi Jenő* hódmező-vásárhelyi tanítót, az ispotályi iskolához *Barcza Barna* debreceni h. tanítót, a csapókerti iskolához *Kalmár Ignác* érsemlyéni tanítót választotta meg. Ugyanekkor bejelentvén a felsőbb leányiskola igazgató tanácsa, hogy a mennyiségügyi és természettani tanszékre *Gondy Sándor* pápai tanítóképző-intézeti tanárt választotta meg, — e választást az egyháztanács helybenhagyta és megerősítette.

— **Szabad tér a debreceni nagytemplom előtt.** Élénk mozgalom indult meg közelebb Debrecen befolyásos köreiből arra nézve, hogy a város szépítési és rendezési tervébe már korábban felvett megállapodáshoz képest a Piac- és Csapó-utca sarkán álló „Stenczinger-ház” kisajátítás útján valahára eltávolíttassék. A mozgalom intézői a városi bizottsági közgyűlés tagjai többségének aláírásával ellátott, erősen indokolt kérvényt nyújtanak be céljuk elérése végett a közgyűléshez. Mi a magunk részéről csak jó eredményt és teljes sikert kívánhatunk e mozgalomnak, miután a különben is régi terv keresztülvitelével nemcsak a város nyer szabályosan kialakult hatalmas közteret, hanem első középületünk, a hírneves „Nagytemplom” impozáns volta is — a tér szabaddá lételeivel — egész nagyságában kiemelkedik. A kibővült tér aztán természetesen kínálkozik arra, hogy az a város multjának és jelenének megfelelő emlékművekkel díszíttessék. Véleményünk szerint Debrecen város díszteréről két, egymásnak megfelelő, egymást mintegy kiegészítő emlékek nem szabad hiányozni: a *szabadság és a reformáció emlékének*. E meggyőződésünkben kifolyólag óhajtjuk, hogy két ily monumentális emlék, egyik a politikai, másik az egyházi hatóság vezetése alatt, de vég-eredményben összhangzóan keresztülvive, ott mielőbb létesüljön s hirdesse a késő nemzedéknek, hogy Debrecen város lelkes polgársága a politikai és lelkiismereti szabadságnak minden időben rendíthetetlen híve volt.

— **Szeretetház Debrecenben.** Érdeklől olvassuk a helyi lapokból, hogy *Roncsik Lajos* városi tanácsos nem kisebb tervet dolgozik, mint hogy Debrecen város szegényháza, melyben közel egy pár száz, munkára kép-

telen, szegény lakostársunk talál menhelyet és ellátást, elhagyatott, szülőtlén gyermekek befogadásával és gondozásával kibővíttessék. A munkás férfiúnak sikert kívánunk az üdvös eszme létesítéséhez; vajha debreceni ref. egyházunk is, mely az árvák gyámolítására rendkívüli nagy tőkével rendelkezik, akcióba lépne az árva- és szeretetház létesítése ügyében!

— **Értesítés az erdélyi ev. ref. egyházkerület kolozsvári theologiai fakultásáról az 1899—1900. tanévre vonatkozólag.** 1. Az 1899—1900-iki tanév ünnepélyes megnyitása szeptember hó 10-én, vasárnap d. e. 11 órakor lesz a fakul us épületének dísztermében. 2. A felvételtér való folyamodványok értelességi bizonyítványával, illetőleg annak hitelesített másolatával, vagy lecke-könyvvvel (index), hitelesített adókönyvi kivonattal és családi értesítővel felszerelten és a fakultás igazgatóságához címzetten *folyó évi augusztus hó 20-ig* küldendők be. A folyamodók a beadásra kitűzött határidő után 8 nap alatt értesítetnek folyamodványaik miként történt elintézéséről. A volt növendékeknek, a mennyiben nem jótéteményesek, elég csak levélben jelentkezniök. Az állami jótéteményeseknek évről-évre kell folyamodniök, a 2. pontban megjelölt módon szerelve fel folyamodványaikat s azokat a nagyméltóságu Vallás- és Közoktatásügyi miniszter úrhoz intézetten a fakultás igazgatóságához kell beküldeniök. 3. A jövő 1899—1900-iki tanévre a fakultás mélt. Előjárósága a theologus ifjak felvételét illetőleg folyó évi jun. 20-án tartott gyűlésében a következő határozatot hozta: A hittanhallgatók közül a stipendiumban részesülők csak a 80—50 frt díjfizetők közé vehetők fel míg a többiek — valamint az újonnan jelentkezők is — a 80—150 frtot fizetők közé. A theologus ifjakért — a kötelező tárgyakért — az egyetemi tandíjat a fakultás fizeti. A hittanhallgatók részére tizenöt 100—100 frtos és 90 frtos ösztöndíj, továbbá a legáció jótéteménye helyeztetik kilátásba. 4. A bölcsészethallgatók évi 150 frtos rendes, illetőleg a régi növendékek 100 frtos kedvezményes díjfizetése mellett vétetnek fel. Az ellátási díjat három egyenlő részben (szept., január és április) kell fizetni, de indokolt kérelemre az intézet igazgatója havi díjfizetést is engedélyezhet. 5. A beiratáskor minden egyes felvett növendék kivétel nélkül 10 frt beiratkozási, felszerelési, könyvtári stb. díjat tartozik fizetni, mely fizetés alól felmentés senkinek nem adatik; végül az intézeti törvények 1 példányát tartozik megvenni (20 kr.) 6. A beiratások a jövő tanévre *szeptember 7.* és következő napjain lesznek. 7. A benlakásra a felvett ifjak szeptember 7-től kezdve jöhetnek. A táp-intézetben a főzés szept. 8-án kezdődik. Szeptember 7-ike előtt senki benlakást és szeptember 8-ika előtt senki kosztot az intézetben nem kaphat még külön kérelemre sem. Az internátusi ellátás lakásból, fűtéssel és világítással s étkezésből — reggeli, ebéd s vacsora — áll 8. *A theologiai alap- és lelkeszképesítő vizsgák* (kápláni és papi vizsgák) *szeptember 11—12. napjain* fognak megtartatni. E vizsgákra a jelöltek szeptember 10-én, illetőleg a papi vizsgát teendők szeptember 11-én tartoznak a fakultás igazgatójánál jelentkezni, nála okmányaik (indexeket, illetőleg első papi vizsgai és szolgálati bizonyítványaik) bemutatni és a képesítő vizsgák jelöltjei vizsgadíj címén személyenként 5—5 frtot s a kiáltó bizonyítványért külön 2 frt 50 krt lefizetni. 9. A javító és pótvizsgálatok a beiratások ideje alatt, szeptember 7—10. napjain lesznek. Kolozsvárt, 1899. július. *Kenessey Béla*, a theol. fakultás igazgatója.

— **A kecskeméti ev. ref. jogakadémián** a beiratások az 1899/900. tanévben szeptember 1-től 8-ig

tartatnak s az előadások szeptember hó 9 én veszik kezdetüket; a joghallgatók felvétele ezen időn túl csak folyamodás útján, a késelelem kellő indokolás alapján történhetik. Egy évi önkéntesi szolgálatot teljesítők október 1-től 8-ig minden folyamodás nélkül fölvetetnek. A beiratkozás alkalmával a következő díjak fizetendők: beiktatási díj címén a jogakadémiai könyvtár javára 4 frt, a tanári nyugdíj-alap javára 6 frt, félévi tandíj címén 15 frt; tehát összesen 25 frt. A II. félévi beiratkozás alkalmával a 10 frt beiktatási díjat csak az újonnan érkező joghallgatók fizetik; a többiek csupán 15 frt félévi tandíj fizetésére kötelezvék. Tandíj-mentességet az előadások szorgalmas látogatása, a havi colloquiumokban való sikeres részvétel és szegénységi bizonyítvány alapján, a tanári kar javaslatára, a kecskeméti ev. ref. egyháztanács engedélyezhet, Tápióközti díj havonként 7 frt. Szegénysorsú, jó előmenetelű joghallgatóknak ezen díj alól részben vagy egészben a kecskeméti ref. egyháztanács adhat felmentést. Az ideirányuló kérvények a jogakadémia igazgatóságához *augusztus hó 25-ig* beküldendők. Magánházaknál úgy lakás, mint teljes ellátás igen kedvező feltételek mellett kapható. Szegénysorsú joghallgatók ügyvédi irodákban, a kir. törvényszéknél vagy a városi törvényhatóságnál tisztességes mellékeresetre is számíthatnak. A jogakadémia igazgatósága bármely irányban a legnagyobb készséggel ad felvilágosítást. Kelt Kecskeméten, 1899. évi július hó 25-én. A *kecskeméti ev. ref. jogakadémia igazgatósága*.

— **Nagyszalontai Arany-ünnep.** Néhány hirlapba becsúszott téves közlés helyreigazításul és minden félreértés kikerülése végett van szerencsénk a nagyszalontai Arany-Emlék-Egyesület nevében közzé tenni, hogy az Arany-émlékszóba átalakított csonka-torony ünnepies megnyitása *folyó augusztus hó 27-én (huszonhetedikén) délelőtt 10 órakor lesz.* Midőn ezen megnyitási ünnepélyre az érdeklődő közönséget általában, egyesületünk alapító és rendes tagjait pedig külön-külön tisztelettel meghívjuk: egyben kérjük, hogy a meghívásra igényt tartók — mennyiben meghívóikat meg nem kapták volna — legyenek szívesek *Hadházy Kálmán* egyesületi pénztárnokhoz (Nagyszalonta) fordulni, kihez intézendők a tagsági díjak is (alapító tagdíj 10 frt, egyszersmindenkorra; rendes tagdíj 1 frt, 6 évi kötelezettséggel). Nagyszalontán, 1899. augusztus 5-én. A nagyszalontai Arany-Emlék-Egyesület nevében: *Szél Kálmán* e. elnök, *Tatár Balázs* e. jegyző.

— **Kérelem.** A *győri* evangélikus református egyház előjáróságának utasítása folytán tisztelettel kérem azon lelkésztestvéreimet, illetve mindazokat, a kik a nevezett egyház templomépítési céljából mult évben kibocsátott gyűjtő-iveket mindeddig nem küldötték vissza, hogy — habár üresen is — *f. 1899. évi december hó 31. napjáig* visszaküldeni kegyeskedjenek, mert a számozott és beiktatott iverk nélkül, minden irányban megnyugvást keltő számadást nem lehet készíteni. *Szabó Zsigmond*, ev. ref. lelkész.

— **Kijelentés.** Lapunk 30. és 31. számában „Leg-erősebb fegyver“ cím alatt közölt cikk I. és II. része között észlelhető átmeneti hiánynak és némi döccenésnek az az oka, hogy a szerkesztőség a közlendők felhalmazására való tekintetből kénytelen volt azt a cikket megrövidíteni, nevezetesen középső, különálló részét kihagyni. A mit szerző megnyugtatóra és a hiányt észrevező olvasók tájékoztatására utólagosan kijelentünk.

— **A hátralékok beküldését és az előfizetések megújítását ismételten kérjük.**

— **Reklamációkat s a számok utánpótlása** iránti megkereséseket legfeljebb 8—10 nap alatt tessék hozzánk juttatni, mert fölös példányokat nem igen nyomtatunk, s aztán, legnagyobb sajnálatunkra, nem felelhetnénk meg a megkeresésnek.

TARTALOMJEGYZÉK: Kollegiumi alapítóinkért! Silvanus. — A lelkészi hivatal megszilárdítása. Exul. — Tárcá: Egyháztörténelmi adatok. Földváry László. — Közlésünk: Egyházfegyelmi ügy. Szöke János. — Irodalom. — Adatok a tiszántúli ev. ref. egyházkerület kebelében lévő egyházak történetéhez: 70. A nánási ev. ref. egyház története. Baresa János. — Különfülék.

Felelős szerkesztő: **SASS BÉLA.**

Szerkesztő-társ: **Erőss Lajos.**

Pályásat

a dunántúli ev. ref. egyházkerület *pápai* főiskolájának *theologiai akadémiajában* lemondás folytán üresedésbe jött *rendes theologiai tanszékre*, melynek évi javadalma 1500 frt törzsfizetés, 300 frt lakbér és 100 frt ötödéves korpótlék 5-ször.

Pályázhatnak azon ev. reform. vallásu magyar honosságu lelkészek, kik a konvent által megállapított theol. akadémiai tanári minősítéssel bírnak.

A megválasztott köteles heti 10 órán a rendszeres theologia körébe eső tárgyakat a kerületi közgyűlés által elfogadott tantárgy felosztás szerint előadni, tanszékét szakmája körébe tartozó értekezéssel megválasztása után, a mi a folyó évi szept. hó 14-én tartandó gyűlésen fog megtörténni, azonnal elfoglalni.

A pályázati kérvények a képesítettséget, eddigi szolgálatot, a családi s egészségi állapotot feltüntető bizonyítványokkal és születési anyakönyvi kivonattal felszerelve *folyó évi szept. hó 1-ig* adandók be *Antal Gábor* püspök urhoz Rév-Komáromba.

Ó-Szőny, 1899. aug. 5.

Dr. Darányi Ignác,
vil. főisk. gondnok.

Czike Lajos,
egyh. főisk. gondnok

Pályázat helyettes tanári állásra.

A dunántúli ev. reform. egyházkerület *pápai* főgymnasiumában az első osztály párhuzamossá tételét az igazgató tanács elhatározván, ezen osztály óráinak ellátását — 20 óráig — helyettes tanárra bizandónak mondotta ki, a helyettes tanár évi javadalmát 800 frtban állapítva meg.

Felhivatnak ennél fogva azon tanárjelölt urak, kik ez állást elnyerni óhajtják, hogy kérvényeiket *Czike Lajos* főiskolai gondnok urhoz (Ó-Szőny, Komárom megye) *f. évi augusztus hó 25-ig* adják be. A kiknek egyik tárgyuk a latin nyelv, azok előnyvel bírnak, A megválasztott helyettes tanár állását szept. hó 1-én tartozik elfoglalni.

A párhuzamos osztály állandósítása esetén a helyettes is reményelheti állandósíttatását.

Ó-Szőny, 1899. aug. 5.

Dr. Darányi Ignác,
vil. főisk. gondnok.

Czike Lajos,
egyh. főisk. gondnok.

Pályásat.

A **h.-nánási** hat osztályu ev. ref. gimnasiaiban a **menyiség- és természettani**, illetőleg a **menyiség- és rajzó mértani** rendes **tanári állásra** pályázat hirdettetik 2800 korona (1400 frt) javadalommal, a lakbért is bele értve.

Pályázhatnak ev. ref. vallásu okleveles tanárok vagy tanárjelöltek.

Szükség esetében oklevelet még nem nyert, de az illető szaktárgyaktól egyetemi tanulmányokat végzett ev. ref. tanárjelölt folyamodása is tekintetbe vétetnek, azonban az ilyen csak helyettes tanárnak választatnék meg egy évre 1800 korona (900 frt) javadalommal, a lakbért is bele értve. De ha időközben oklevelet szerez, annak felmutatása után a rendes tanári fizetés stb. élvezetébe lép.

A rendes tanár az orsz. tanári nyugdíjintezetnek jogosult és kötelezett tagja leendő s egy évi sikeres működés után állandósíttatik; sőt a f. évre már megnyerte ideiglenes államsegély rendszeresítése s a folyamatban levő szerződés megerősítése után törzsfizetése 3200 koronáig (1600 frt) emelkedhetik s a megfelelő korpótlékok élvezésére is jogot nyer.

A születési, képesítési, hadkötelezettségi és egészségi állapotot feltüntető okmányokkal kellőleg felszerelt pályázati kérvények **f. hó 24-ig** a h.-nánási ev. ref. egyháztanárhoz küldendők.

A megválasztott állását **f. évi szept. 1-én** köteles elfoglalni s a tanév végéig semmiesetre sem hagyhatja el azt.

H.-Nánás, 1899. aug. 8.

Kállay Imre,
főgondnok.

1-2

Benkő Lajos,
ev. ref. lelkészelnök.

2-2

Pályásat.

A **hajdu-hadházi** ev. ref. egyházban egy **tanítói állás** betöltésre vár.

Javadalom: 1000 korona törzsfizetés és 100 korona lakbér az egyház pénztárából évnegyedenként előre kiszolgáltatva.

Köteleesség: Egy az iskolaszék által kijelölendő osztály tanítása az egyházkerület tanterve szerint. Ha valamikor még egy másik osztály vezetésével is megbíznak az elválasztott, ezért külön 100 korona tiszteletdíján.

Véglegesítés egy évi jó eredmény után történik. Az állás szeptember 1-én elfoglalandó, a javadalmas is akkor kezdődik.

Keresztlevéllel, oklevéllel és szolgálati bizonyítvánnyal felszerelt kérvényeket **f. évi augusztus 20-ig** elfogad

Hajdu-Hadházon, 1899. aug. 5.

Szabó Lajos,
lelkész.

Pályásat.

A **bihar-udvari-i** ev. reform. egyház **segédtanítói állomására** pályázatot hirdet.

Javadalma: 400 frt készpénz s 1 szobából álló lakás az iskola épületében.

Köteleesség: a II. és III. osztály tanítása.

Csak ev. reform. vallásuak kellőleg felszerelt pályázatai **f. évi aug. 20-ig** alólirotthoz küldendők.

Bihar-Udvari, 1899. aug. 3.

Szabó Imre,
ev. ref. lelkész.

NEUMANN M.

a t. t. ev. ref. egyházkerületben lakó lelkészek, tanárok és tanítók ruhaszállítója
DEBRECEN, Főtér, a m. kir. postával szemben.

Pontos címre figyelni tessék.